

Π. Τζώνος

Αθήνα, Παρίσι, Βερολίνο - Θεσσαλονίκη

Όσα μπορεί και οφείλει να κάνει η τοπική αυτοδιοίκηση για το καλό της πόλης τα γνωρίζουν καλύτερα άλλοι, που έχουν ασχοληθεί σοβαρά με αυτά. Εγώ λοιπόν θα μιλήσω για όσα, ως αρχιτέκτονας και πολίτης, γνωρίζω περισσότερο.

Ο τοπικός άρχοντας Περικλής γνωρίζουμε τι έκανε για την Αθήνα, και δεν εννοώ βέβαια μόνο τις άκρως απαραίτητες για το μεγαλείο της πόλης οχυρώσεις ή τους θεαμούς, αλλά τα άλλα, τα οποία βλέπουμε ως σήμερα.

Ο Μιτεράν, ως (και) τοπικός άρχοντας της πρωτεύουσάς του, δεν παρέλειψε, κοντά στα άλλα, να δρομολογήσει και να επιβάλλει, συχνά δια πυρός και σιδήρου, τα γνωστά του "grand projets", που ώθησαν ξανά το Παρίσι στην πρώτη γραμμή των παγκόσμιων μητροπόλεων με αίγλη, όχι μόνο παλιά αλλά και σημερινή. Ο πρόεδρος και άρχων χρειάστηκε βέβαια να πάρει ρίσκα, για να τα βάλει με τους γάλλους αρχαιολόγους και ίσως και με τα αρχιτεκτονικά σωματεία, όταν φώναξε, χωρίς διαγωνισμό, έναν κινεζο-αμερικανό αρχιτέκτονα για να διαμορφώσει το Λούβρο.

Οι τοπικοί άρχοντες της Φρανκφούρτης είδαν το γερμανικό μεταπολεμικό οικονομικό θαύμα να μεταμορφώνει την πόλη τους σε μια πλούσια αλλά άχρωμη πρωτεύουσα κρατιδίου. Στον ανταγωνισμό των γερμανικών πόλεων της δεκαετίας του '70 και του '80 για προσέλευση επενδύσεων, «καλών» επιχειρήσεων και κατοίκων, βασικό ρόλο έπαιξε η ποιότητα της αστικής ζωής. Σε μια γιγάντια επιχείρηση «εκπολιτισμού» του "γερμανικού Manhattan", μεταξύ άλλων, προγραμμάτισαν, σχεδίασαν και έχτισαν μέσα σε μια δεκαπενταετία πάνω από δέκα μουσεία στις όχθες του ποταμού Main. Από τότε η περιοχή προσονομάζεται Museumsufer (όχθη των μουσείων) και η πόλη, όχι βέβαια μόνο γι' αυτό, άλλαξε πρόσωπο.

Οι τοπικοί άρχοντες του Βερολίνου βρέθηκαν στην ανάγκη, μετά την πτώση του τείχους, να αντιμετωπίσουν την πρόκληση να γεμίσουν την τεράστια πληγή που άφησε η κατεδάφιση, και παράλληλα να αναμορφώσουν το παλιό ιστορικό κέντρο της πόλης, που ανήκε στον ανατολικό τομέα, ώστε να προκύψει και πάλι μια ευρωπαϊκή μητρόπολη με λάμψη. Το καταφέρανε μέσα σε μόλις δέκα χρόνια, κινητοποιώντας ολόκληρο το διεθνές αρχιτεκτονικό star system.

Ήταν μήπως όλοι αυτοί οι τοπικοί άρχοντες εργοταξιομανείς ή κουλουρόπηκτοι; Απ' ό,τι λέγεται, όχι. Οι περισσότεροι μάλλον ήταν συντηρητικοί περί τα πολιτιστικά, δηλαδή σαν όλο τον κόσμο. Απλώς ήξεραν αυτό που γνώριζαν και στο παρελθόν όλοι όσοι διαχειρίστηκαν με επιτυχία τις τύχες μιας πόλης, είτε αυτοί λέγονταν Medici είτε Fugger είτε όπως αλλιώς... Δηλαδή ότι για μια καλή πόλη αναγκαία είναι η λειτουργικότητα των δημοτικών υπηρεσιών, η καθαριότητα και όλα αυτά. Μια «μεγάλη» πόλη, όμως, ουκ επ' άρτον μόνον ζήσεται.

Η αρχιτεκτονική (όπου συμπεριλαμβάνεται βέβαια ο αστικός σχεδιασμός και η πολεοδομία) δεν δίνει μόνο ποιότητα ζωής. Όπως και κάθε μορφή πολιτισμού, είναι μέσο ανάπτυξης, εργαλείο εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, και μάλιστα όχι υποδεέστερο των όπλων. Δεν έχει υπάρξει στην ιστορία μικρή ή μεγάλη δύναμη που να μην το κατάλαβε αυτό, γιατί αλλιώς απλώς δεν θα ήταν δύναμη: Στην μεγάλη κλίμακα από τους Ρωμαίους μέχρι τους Αμερικανούς και στη μικρή από τον Περικλή μέχρι τον Regierenden Bürgermeister του Βερολίνου ή τον δήμαρχο του Μπιλμπόο.

Βέβαια, δει δη χρημάτων... Αυτό αναμφίβολα το βίωσαν όλοι οι προαναφερθέντες και οι χιλιάδες άλλοι τοπικοί άρχοντες - που τα κατάφεραν. Κατά την δική μου αντίληψη, στην σημερινή Ευρώπη δεν είναι αυτό που πρωτίστως λείπει. Μας έλειψε συχνά η επίγνωση της αναγκαιότητας και η γνώση της ιστορίας.

Ευτυχώς τα πράγματα έχουν αρχίσει να βελτιώνονται και στη χώρα μας, όπως το δείχνουν τα πολλά παραδείγματα πρωτοβουλιών της τοπικής αυτοδιοίκησης. Υστερούμε ακόμη στον συστηματικό («επιστημονικό» θα τον έλεγα αν αυτό δεν ηχούσε κάπως τεχνοκρατικά) προγραμματισμό των πολιτικών μας οραμάτων. Στην αντιδημαρχία της Ρώμης τοποθέτησαν κάποτε πασίγνωστο καθηγητή αρχιτεκτονικής της Βενετίας. Και ο Μιτεράν σίγουρα το μόνο που ήξερε ήταν ο στόχος του, και ότι γι' αυτό όφειλε να ρωτήσει τους κατάλληλους, αντιστάμενος σε κάθε είδους ημέτερες.

Γιατί ημέτερη πρέπει να είναι μόνον η πόλις.